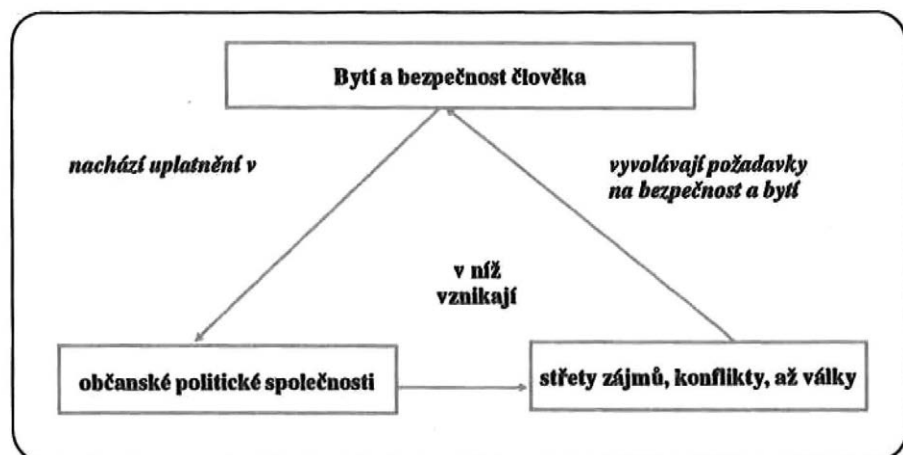

Filozofická východiska strategické obrany státu

Před současným společenstvím lidí žijícím v době moderních sdělovacích a dopravních systémů, šíření kulturních hodnot, vzniku a růstu obchodních činností, neustále rostoucí ekologické a ekonomické vzájemné závislosti lidí, odkázaných na celosvětový obchod vyvstává bezpečnostní dilema, které je zřejmé z obr. 1.

Bytí a bezpečnost člověka se realizuje v občanské politické společnosti, v níž vznikají střety zájmů, konflikty, rizika a ohrožení, jež mohou přerůst až do války, a tak vyvolávají zpětné požadavky na bezpečnost člověka a jeho bytí. Tak se před lidstvem objevuje problém „globální vlády a bezpečnosti“.

Problém globálního vládnutí vytvořil nový a speciální druh politiky, projevující se v tom, že člen komunity je připraven členem jiné komunity o jeho rozvojový záměr uspořádáním globálního systému v preferovaném směru. Protože neexistovala dohoda ani konsenzus o řešení problémů globálního vládnutí, spoléhalo se na sílu a donucovací hrozby, že pomohou ovládat a řešit rozpory. Institucionalizace těchto donucovacích struktur lidmi a státy, množení se manažerů násilí k plánování i realizaci strategií hrozeb a donucování definovaly problém globální bezpečnosti, a tím vlastně i bezpečnostních studií. Z perspektivy globálního vládnutí vyplývá, že dilema mezinárodní bezpečnosti má trojúhelníkovou podobu.

Obr. 1: Dilema mezinárodní bezpečnosti

Z nejširšího možného pohledu na definici bezpečnostního dilematu, konfrontujícího státy a lidi na celé zeměkouli, lze říci, že mezinárodní bezpečnostní systém by měl plnit přinejmenším čtyři kritické funkce:

1. Poskytovat dočasný řád mezi státy systému, založený na struktuře dobrovolné a uvědomělé delegace donucovací moci.

2. Řešit smířcím řízením konfliktní osobní a skupinové požadavky, vyrůstající z konurenčních cílů, zájmů a hodnot, a to jak uvnitř domácí, tak i v rámci mezinárodní společnosti.

3. Vycházejíce z dočasného řádu (bod 1.), prostřednictvím světového společenství, usnadňovat výrobu, rozdělování zboží a služeb jako odezvu na trvalé požadavky a ustavičně narůstající masová očekávání neustále rostoucí hmotné prosperity.

4. Institucionalizovat hledání řádu a prosperity s použitím prostředků, taxativně definovaných morálními a zákonnými principy a normami, široce (pokud ne všeobecně) akceptovaných jako autoritativní a legitimní prostředek jak státy, tak nestátními činiteli systému.

S rozpadem bipolárního uspořádání světa a následujících dějinných událostí souvisejících se zánikem Varšavské smlouvy a vznikem nových států vzniká potřeba nově řešit jejich obranu při stabilizaci současné bezpečnostní situace ve světě.

Snížení potenciálů ozbrojených sil, redukce počtů a výzbroje armád na základě mezinárodních jednání a dohod uvolnilo konfrontační tlaky. Na druhé straně se objevuje nový fenomén společenských vztahů, kterému lze říci „kolize kultur“, jež vytváří nedefinovatelné antagonismy, které jsou zneužívány pro rozdmýchávání konfliktů v různých částech světa s různými cíli.

Současná globální politika o tom, co se může stát do začátku 21. století a také o tom, co se nesmí dovolit, aby se stalo, vychází z idejí, které mobilizují politické kroky, a tím formují podobu bezpečnostního prostředí ve světě. Mohou to být ideje jednoduché nebo složité, dobré i špatné, rozumem lehce pochopitelné nebo instinktivně pociťované. Naše doba je dobou globálního politického probuzení a politické ideje se proto snáze dostávají do středu dění buď jako pramen ideové soudržnosti či zmatku, nebo politického konsenzu či konfliktu.

Podle toho může být bezpečnostní prostředí definováno jako souhrn mezinárodněpolitických a vnitřně bezpečnostních podmínek, ve kterých stát zabezpečuje své funkce a prosazuje své zájmy. Toto prostředí se dělí na vnější a vnitřní. Vnější prostředí je souhrn mezinárodněpolitických, ekonomických a vojenských vztahů státu s okolními státy a koalicemi, jejichž prostřednictvím prosazuje své státní zájmy. Vnitřní bezpečnostní prostředí je souhrn vnitřních bezpečnostních podmínek, legislativních norem a opatření, kterými stát zajišťuje demokracii, ekonomickou prosperitu i bezpečnost občanů a kterými stanoví a prosazuje normy morálky i společenského vědomí.

V současnosti se v armádách nových států jako nástrojů prosazení státních zájmů podílejících se na utváření a ochraně bezpečnostního prostředí řeší problematika související se změnou jejich strategického použití.

Obsah a cíle politiky státu ve vztahu k použití ozbrojených sil a etapy strategické obrany je na obr. 2.

Z něj je zřejmé, že stavům mír (v němž zákonitě v mezinárodní společenské komunitě vznikají střety zájmů a konflikty jež vytvářejí potenciální rizika, která se mohou aktivizovat při jejich neřešení a vést ke krizím a konfliktům), ohrožení a válka, musí odpovídat opatření v oblasti cílů politiky. Těmto cílům politiky musí odpovídat velikost ozbrojených sil a způsob jejich použití. Tyto principy jsou vyjádřeny ve vojenské strategii státu, která představuje komplex doktrinních zásad souvisejících se zajištěním národní i mezinárodní bezpečnosti, s odvrácením vojenské hrozby nebo vojenského napadení země. Vyjadřuje teoretická i praktická východiska a opatření související s přípravou státu a jeho ozbrojených sil na válku.

Strategická obrana státu je výrazem realizace jeho bezpečnostní politiky. Zahrnuje činnost systému obrany státu v míru, ve stavu ohrožení a ve válečném stavu. Je souhrnem opatření mezinárodněpolitických, vojenských, bezpečnostních, hospodářských a ochranných, která mají zajistit svrchovanost a územní celistvost demokratického a právního státu, jeho základní funkce a ekonomiku před vnějším ohrožením, chránit životy a zdraví občanů, ústavní pořádek a nejdůležitější ekonomické, kulturní, vědecké a přírodní hodnoty. Je vrcholnou, nejsložitější a co do rozsahu použitých zdrojů a prostředků nejrozsáhlejší formou obrany státu.

Obr. 2: Obsah a cíle politiky státu ve vztahu k použití ozbrojených sil a etapy strategické obrany

Opatření strategické obrany realizovaná v době míru mají preventivní charakter, ve stavu ohrožení státu varovný účinek a v případě bezprostředního vojenského ohrožení státu přímý účinek. Toho se dosahuje připraveností a pohotovostí sil a prostředků obrany státu k odvrá-

cení války a schopností vést strategickou obranu, komplexností přijímaných opatření, jejich efektivním a centrálním řízením.

Zabezpečovat obranu státu je povinností všech státních a samosprávných orgánů a právnických osob. Obrana státu je občanskou povinností. Vychází ze státních zájmů, opírá se o brannou povinnost a je limitována ekonomickými možnostmi státu. Zahnuje nasazení adekvátních sil a prostředků státu ve stavu ohrožení a ve válečném stavu formou opatření k odvrácení války a obranné operace vojsk.

Z hlediska časové posloupnosti a obsahu se příprava strategické obrany dělí na přípravu v míru a přípravu ve stavu ohrožení státu (bezprostřední příprava).

Obsahem mírové přípravy by mohlo být:

1. Plánování strategické obrany.
2. Příprava ozbrojených sil.
3. Příprava orgánů státní správy, samosprávy a právnických osob.
4. Příprava ochrany hospodářství.
5. Příprava státního území (infrastruktura ochrany hospodářství).
6. Příprava obyvatelstva.
7. Příprava válečného systému řízení státu a ozbrojených sil.

Bezprostřední příprava strategické obrany se zahajuje před nebo souběžně s vyhlášením stavu ohrožení na základě rozhodnutí nejvyšších orgánů řízení obrany státu.

Jejím obsahem zpravidla bude:

1. Upřesnění plánování strategické obrany.
2. Aktivace pohotovostního systému armády.
3. Realizace opatření k odvrácení války.
4. Realizace opatření krizových plánů.
5. Opatření civilní ochrany státu k zabezpečení ochrany obyvatelstva.
6. Aktivace válečného systému řízení obrany státu a ozbrojených sil.

V případě, že všechna uvedená opatření k odvrácení války jsou neúspěšná a dochází k další eskalaci krize (přímé vojenské ohrožení státu se stává neodvratným), může odpovědný orgán státu (parlament) rozhodnout o vyhlášení válečného stavu. Postupně jsou pak realizována nezbytná opatření k dosažení plné pohotovosti celého obranného systému státu a příprava strategické obrany přechází do fáze vedení strategické obrany. Vyhlášení válečného stavu je nutno chápat jako poslední pokus (krok) k odvrácení války.

Způsob vedení strategické obrany státu bude určovat zejména:

1. Rozsah ozbrojeného konfliktu.
2. Způsob zahájení ozbrojeného konfliktu, směry hlavního úderu a dalších úderů.
3. Rozsah a druh použitých prostředků ničení protivníkem.
4. Možnosti vlastních sil a prostředků.
5. Předpokládaná délka trvání ozbrojeného konfliktu.
6. Další neznámé skutečnosti, které mohou ovlivnit celkovou situaci.

Podle rozsahu konfliktu může jít o válku lokální, regionální nebo globální. Zahájení ozbrojeného konfliktu může být z časového hlediska realizováno po období delšího poli-

tického napětí (nejpravděpodobnější varianta), nebo v relativně krátkém čase, při náhlém zvratu mezinárodněpolitické situace.

* * *

Z výše uvedeného je zřejmé, že propojení obrany s budoucností a z toho plynoucí úkoly v oblasti výzkumu bezpečnosti státu, strategie obrany státu, jeho vojenské strategie a strategické obrany je nutné řešit systematicky, a tím aktivně přispívat k utváření mezinárodního bezpečnostního prostředí. Postupné narůstání poznání v této oblasti a k němu přijímaná úměrná opatření umožní v mezinárodní konkurenci zajistit státu důstojné postavení.

Česká republika na první místo klade suverenitu vlastního státu, bráněnou do doby, než se staneme členem NATO, svými vlastními silami. A v okamžiku vstupu do NATO je to vnesení skutečně vlastní síly. To je cenné jak pro nás, tak je to cenné pro NATO. Toto je onen moment našeho rezortního přínosu. My prostě budujeme po stránce personální, po stránce organizační, po stránce technické - transformujeme, zlepšujeme, optimalizujeme. Při našich rozhodováních o cílech, když v každé té oblasti specifikujeme cíl, když specifikujeme cíl v naší informatice, když specifikujeme cíl v PVO, ve výzbroji, v organizaci, v počtech, tak v každé této dílčí věci se snažíme, aby ten cíl byl takový, do kterého chceme dojít, když budeme v NATO. Abychom nemuseli jako by investovat dvakrát, abychom nemuseli investovat do jakési změny něčeho.

*ministr obrany RNDr. Vilém Holáň
na jednání BBV Parlamentu ČR 30. 3. 1995*